

FAKTOR-FAKTOR PENYUMBANG KEWUJUDAN PENJAJA TANPA LESEN DI KAWASAN PENTADBIRAN DEWAN BANDARAYA KUCHING UTARA, KUCHING SARAWAK

*(Factors Contributing To The Existence Of Unlicensed Hawkers Within The
Administrative Areas Of The City Of Kuching North,
Kuching, Sarawak)*

Ajing Kartini Mohd Ramlee, Jeniri Amir & Ahi Sarok

ABSTRAK

Kajian ini bertujuan untuk menilai faktor-faktor penyumbang wujudnya aktiviti penjaja tanpa lesen di 5 kawasan pentadbiran Dewan Bandaraya Kuching Utara (DBKU), Kuching, Sarawak; iaitu Bandar Baru Samariang, Jalan Tan Sri Ikhwan Zaini, Kampung Pinang Jawa, Jalan Astana dan Kampung Santubong memandangkan terdapatnya peningkatan bilangan penjaja sebanyak 60 orang iaitu dari 49 orang dalam tahun 2014 kepada 109 orang dalam tahun 2016. Aktiviti penjajaan tanpa lesen juga menjadi punca kepada kesesakan lalu lintas, risiko kebersihan dan keselamatan makanan serta boleh menjejaskan imej DBKU jika tidak dibendung. Seramai 84 penjaja tanpa lesen dipilih secara rawak bertujuan untuk kajian ini. Pensampelan rawak bertujuan dipilih memandangkan responden sukar didekati kerana mereka berjaja secara randah, sambilan dan tidak suka dijadikan bahan penyelidikan. *Exploratory Factor Analysis (EFA)* dan *ANOVA* sehala digunakan untuk mendapat hasil kajian. Hasil kajian mendapati 5 faktor utama yang mendorong wujudnya aktiviti penjajaan tanpa lesen ialah faktor perundangan, faktor pendorong, faktor kemudahan, ekonomi dan campur tangan politik. Faktor lain adalah seperti keupayaan penguatkuasaan oleh anggota penguat kuasa DBKU. Dapatan kajian mengesahkan tindakan penguatkuasaan yang diambil adalah wajar kerana berjaja di tepi jalan adalah salah. Aktiviti penjajaan juga menyediakan kemudahan kepada pelanggan, lokasi strategik, waktu operasi tanpa had, modal minimum serta menambah pendapatan keluarga. Campur tangan ahli politik membantu penjaja tanpa lesen berkomunikasi dengan pihak DBKU bagi menyatakan kemahuan dan kekurangan yang dikehendaki seperti membantu mereka untuk mendapat kawasan tapak berjaja yang sah serta dilengkapi kemudahan asas.

Kata kunci : penjaja tanpa lesen, kebersihan, penjaja jalanan, pembanterasaan penguatkuasaan

ABSTRACT

This study aimed to evaluate the factors contributing to the existence of unlicensed hawkers in 5 administrative areas of City of Kuching North (CKN), Kuching Sarawak; namely, the New Township of Samariang, Tan Sri Ikhwan Zaini Road, Pinang Jawa, Astana Road and Santubong Village due to an increase in the number of unlicensed hawkers to 60, that is, from 49 in 2014 to 109 in 2016. Unlicensed hawker activities also contribute to traffic congestion, cleanliness and food safety and can adversely affect the image of CKN if no control measures

are taken. A total of 84 unlicensed hawkers were selected using purpose random sampling for this study. Purpose random sampling was chosen because the respondents were difficult to approach as they are itinerant hawkers, temporary and do not like to be a subject for research. Exploratory Factor Analysis (EFA) and one-way ANOVA were used to obtain study results. The findings of the study identified 5 key factors contributing to the unlicensed hawker activities, namely, legal factors, contributing factors to hawk, provisioning factors, economic and political intervention. Other factors include the enforcement capability of CKN's enforcement officers. The results of this study confirm that the enforcement action taken is justifiable because street hawking is prohibited. Hawking activities also provide convenience to customers, strategic location, unlimited operating hours, minimum capital and increased family income. The intervention of politicians helped unlicensed hawkers to communicate with CKN officers in order for them to express their wants and shortcomings such as helping them to obtain legitimate hawking areas and provide basic amenities.

Keywords: unlicensed hawkers, cleanliness, street hawking, eradication, enforcement

PENGENALAN

Kajian ini dilakukan untuk mengetahui faktor-faktor utama yang menyebabkan wujudnya aktiviti penjajaan tanpa lesen di kawasan pentadbiran pihak berkuasa tempatan (PBT) iaitu DBKU membabitkan penjaja-penjaja yang berniaga tanpa memperoleh lesen yang sah daripada DBKU meskipun wujud undang-undang dan bahagian penguat kuasa. DBKU bertanggungjawab untuk mengawal, memantau dan menguatkuasakan undang-undang ke atas penjaja di kawasan pentadbirannya.

Sejak penubuhan DBKU sebagai sebuah bandar raya pada 1 Ogos 1988, DBKU telah melaksanakan pelbagai inisiatif ke arah penambahbaikan agar sentiasa cemerlang dalam aspek urus tadbir organisasinya. Dengan visi "Bandar raya Pilihan Yang Berdaya Huni dan Dinamik" dan misi "Untuk Mempertingkatkan Kualiti Kehidupan Dengan Mewujudkan Persekitaran Kondusif, Penglibatan Warga Kota dan Penyampaian Perkhidmatan Terunggul", DBKU telah merangka satu pelan korporat dinamakan sebagai Pelan Penambahbaikan Cantik, Bersih dan Selamat, pelan lima tahun mulai 2013 hingga 2017 masing-masing merangkumi pelbagai usaha dan inisiatif untuk memastikan bandar raya Kuching cantik, bersih dan selamat (DBKU, 2013).

Salah satu inisiatif untuk bandar yang cantik adalah memastikan penguatkuasaan undang-undang dilaksanakan ke atas penjaja manakala pendekatan bandar bersih menggabungkan usaha seperti meningkatkan perkhidmatan pembersihan jalan, pengurusan sisa yang efektif serta penglibatan komuniti. Inisiatif bandar selamat pula memberi tumpuan kepada aspek keselamatan di bandar raya dan kepada warga kotanya, antaranya memperhebatkan aktiviti penguatkuasaan ke atas premis makanan tanpa lesen, penjaja tanpa lesen yang bertujuan untuk memastikan kesihatan awam sentiasa terjaga.

Dalam konteks kajian ini, perkara yang paling relevan adalah berkaitan dengan tugas dan tanggungjawab DBKU dalam memastikan kebersihan kawasan di bawah jagaannya sentiasa terpelihara. Hal ini termasuk kebersihan pasar, penjaja dan gerai makanan dan minuman. Menjalankan aktiviti penjajaan tanpa lesen yang sah daripada DBKU dapat menimbulkan pelbagai kesan dan implikasi dari segi politik, sosial, ekonomi, persekitaran, keselamatan serta kesihatan kepada penjaja dan pelanggan. Untuk itu, mana-mana penjaja yang berminat untuk berjaja di kawasan DBKU diwajibkan untuk mendapatkan lesen niaga

dan memenuhi syarat-syarat yang ditetapkan oleh DBKU seperti mempunyai sijil pengendalian makanan dan minuman serta telah disahkan sihat oleh doktor perubatan.

Mana-mana penjaja yang berniaga tanpa lesen boleh dianggap melanggar peraturan dan undang-undang dan hukuman sewajarnya diambil jika mereka didapati bersalah. DBKU mempunyai kuasa secara spesifik di bawah undang-undang kecil 20, Undang-Undang Kecil Dewan Bandaraya Kuching Utara (Penjaja) 2005 untuk mendakwa mana-mana penjaja tanpa lesen dan penalti yang dikenakan oleh mahkamah jika mereka didapati bersalah adalah sebanyak RM 1,000 untuk kesalahan pertama dan untuk kesalahan kedua, penalti tidak melebihi RM3,000 atau penjara tidak melebihi 6 bulan atau kedua-duanya sekali, manakala untuk kesalahan seterusnya ialah penalti sebanyak RM100 untuk setiap hari kesalahan tersebut diteruskan. DBKU juga mempunyai kuasa di bawah undang-undang kecil 21, Undang-undang Kecil Dewan Bandaraya Kuching Utara (Penjaja) 2005, untuk menyita barangan jualan atau apa-apa peralatan yang berkaitan dengan aktiviti penjajaan tersebut daripada mana-mana penjaja yang melanggar peraturan dan undang-undang. Pada tahun 2016, sebanyak 160 notis amaran dikeluarkan ke atas penjaja tanpa lesen dan 6 sitaan telah dibuat di sekitar kawasan pentadbiran DBKU. Setakat ini DBKU belum mengambil tindakan mahkamah ke atas penjaja tanpa lesen disebabkan mereka mematuhi arahan yang dikeluarkan ke atas mereka.

Kehadiran dan bilangan penjaja tanpa lesen di sekitar kawasan pentadbiran DBKU amat membimbangkan pihak DBKU, pemimpin politik dan masyarakat pada keseluruhannya. Dari tahun 2014 sehingga 2016, bilangan penjaja tanpa lesen di 14 kawasan dalam pentadbiran DBKU meningkat sebanyak 70 orang, iaitu dari 108 orang pada tahun 2014 ke 178 pada tahun 2016. Peningkatan ini menunjukkan peratus kenaikan sebanyak 64.8% (DBKU, 2017). Namun, kajian ini hanya menfokuskan kepada 5 kawasan yang merupakan kawasan yang terletak di jalan-jalan protokol, jalan yang mempunyai kadar lalu lintas yang tinggi dan mempunyai taburan penjaja tanpa lesen yang banyak.

Lima kawasan tersebut iaitu Bandar Baru Samariang menunjukkan jumlah peningkatan dari 7 orang kepada 32 orang (peningkatan sebanyak 357.14%), Kampung Buntal dari 11 orang kepada 26 orang (peningkatan sebanyak 136.36%), Jalan Tan Sri Ikhwan Zaini dari 11 orang kepada 23 orang (peningkatan sebanyak 109.09%), Kampung Pinang Jawa dari 6 orang kepada 13 orang (peningkatan sebanyak 116.67%) dan Jalan Astana dari 14 orang kepada 15 orang (peningkatan sebanyak 7.14%). Jumlah keseluruhan peningkatan bilangan penjaja tanpa lesen dari tahun 2014 sehingga 2016 adalah sebanyak 60 orang iaitu dari 49 orang pada tahun 2014 kepada 109 orang pada tahun 2016. Keseluruhan peratus peningkatan penjaja tanpa lesen adalah sebanyak 122.45% dan ini merupakan antara masalah yang perlu diterokai dalam kajian ini (DBKU, 2017).

Bilangan penjaja tanpa lesen yang sentiasa berjaja di tepi dan bahu jalan, lorong-lorong, tempat parkir kenderaan dan sebagainya menimbulkan banyak masalah kepada DBKU. Fenomena ini tidak boleh dibiarkan berlanjutan kerana menimbulkan banyak kesan kepada DBKU, persekitaran dan individu. Para penjaja yang berjaja di bahu dan tepi jalan sering kali menjadi punca masalah kesesakan lalu lintas di beberapa jalan protokol terutamanya pada waktu puncak, selain mutu dan kualiti barangan makanan yang dijual tidak dapat dipastikan sama ada bersih dan selamat untuk dimakan (*Utusan Online*, 2008). Menurut laporan Jabatan Kesihatan Bahagian Kuching pula, 3 orang penjaja tanpa lesen di Jalan Astana, Petra Jaya, Kuching didapati membawa bakteria "*salmonella typhi*" yang boleh menyebabkan demam kepialu (*Borneo Post*, 2006).

Bagi DBKU, kewujudan banyak penjaja tanpa lesen juga menjejaskan imej dan reputasinya sebagai agensi penguat kuasa. Anggota penguat kuasa DBKU telah menjalankan

satu operasi meroboh gerai tanpa lesen dan menyita barang jualan yang membabitkan sekumpulan keluarga yang telah berniaga tanpa lesen di tepi jalan di bulatan Jalan Bako, Kuching, Sarawak pada 12 Januari, 2011 (*Borneo Post*, 2011). Penjaja yang tidak mempunyai lesen berkemungkinan membawa risiko dari segi keselamatan dan kesihatan kepada masyarakat. Untuk itu, amatlah penting pemantauan dan penguatkuasaan yang ketat diambil oleh pihak yang dipertanggungjawabkan untuk menjalankan tugas tersebut.

SOROTAN LITERATUR

Mengikut Jabatan Kerajaan Tempatan Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan (1995), penjaja didefinisikan sebagai peniaga kecil yang menjalankan aktiviti penjajaan secara statik atau bergerak (randah) di tempat-tempat seperti gerai, kedai runcit, rumah kedai, warong, kaki lima, kompleks/arked perniagaan, restoran, pasar, pasar malam, pasar tani, pecan sehari dan lain-lain. Barang jajaan mereka pula termasuklah hasil keluaran pertanian/perikanan, pakaian, ubat-ubatan dan lain-lain perkakas/barangan keperluan isirumah yang pada kebiasaannya berharga murah. Penjaja randah bermaksud mana-mana orang yang dengan atau tanpa kenderaan pergi dari satu tempat ke tempat untuk menjual atau mendedahkan apa-apa jenis barangan untuk di jual. Manakala penjaja statik ialah mana-mana orang yang mendirikan gerai di mana-mana premis atau kedai-kedai atau di mana-mana tempat persendirian atau awam, dan menjual atau mempamerkan barangan jualan pelbagai jenis. Penjaja sementara pula ialah mana-mana orang yang kadang-kadang mempunyai gerai dan menjual atau mempamerkan barangan jualan pelbagai jenis di tempat yang ditetapkan untuk tujuan tersebut.

Nor Aini Idris (2003) mendapati peniaga-peniaga wanita di Kelantan berniaga sebagai peniaga kecil untuk mencari nafkah bagi menyara keluarga. Mohd Hazim Mokhtar (1979) dan Zaiton Mohd Nor (1982) mendapati kegiatan penjajaan runcit dalam kalangan bumiputera masing-masing di bandar Seremban, Negeri Sembilan dan Kajang, Selangor sebagai peniaga kecil dan penjaja. Mereka terlibat dengan penjualan barangan makanan dan runcit. Kajian memaparkan bahawa usaha yang dijalankan oleh penjaja tersebut tidak mempunyai peningkatan dan tidak berdaya maju. Pendapatan yang mereka peroleh tidak menentu dan ia sebagai sumber untuk menyara kehidupan keluarga sahaja. Kegiatan mereka juga berdepan dengan pelbagai masalah dan cabaran, terutamanya dalam menghadapi pembangunan fizikal bandar dan penguatkuasaan (Ibrahim Stapa, 2002). Namun, kegiatan sedemikian mestilah dikawal demi menjaga perancangan, kebersihan, kesihatan, keselamatan dan persekitaran bandar.

Norhaslina Hassan (2003) menyifatkan kewujudan penjaja jalanan di Pantai Dalam adalah disebabkan keinginan individu untuk berkerja sendiri dan peluang untuk mendapat keuntungan dalam perniagaan tersebut. Namun, untuk yang kurang bernasib baik, mereka menceburi aktiviti penjajaan ini memandangkan mereka tidak mempunyai kemahiran dan latihan yang mencukupi untuk bersaing dalam sektor formal.

Menurut Bhowmik (2005), Indira (2014), pertumbuhan jumlah penjaja jalanan di negara Asia seperti Bangladesh, Nepal, Vietnam adalah disebabkan oleh perubahan ekonomi dan kekurangan pekerjaan dalam sektor formal manakala di Malaysia, Thailand dan Singapura adalah disebabkan oleh krisis ekonomi sejak tahun 1998. Perubahan ekonomi, peningkatan jumlah populasi bandar, ketidakstabilan politik, peningkatan jumlah pengangguran dan pendapatan isirumah yang rendah adalah antara faktor pendorong mengapa

penduduk di Harare, Zimbabwe berkecimpung dalam sektor tidak formal sebagai penjaja makanan di jalanan (Njaya, 2014).

Chukuezi (2010) dan Njaya (2014) melaporkan bahawa peningkatan penjaja makanan tanpa lesen di bandar Zimbabwe memberi kesan yang positif terhadap sosio ekonomi yang memainkan peranan sebagai memberi peluang pekerjaan, menjana pendapatan terutamanya untuk golongan wanita, serta menyediakan makanan dan minuman pada harga yang mampu milik kepada golongan berpendapatan rendah di bandar dan negara Zimbabwe.

Faktor campur tangan politik dan rasuah secara langsung atau tidak akan mempengaruhi keupayaan penguatkuasaan oleh seseorang pegawai penguat kuasa (Zafarullah & Siddique 2001, James 2002, Scott et al. 2002). Trautman (2003) menyatakan campur tangan politik dalam penguatkuasaan undang-undang sudah pasti merupakan sesuatu yang berbahaya dan membawa banyak pengaruh. Kajian masa kini mengesahkan bahawa campur tangan politik kadang-kadang didorong oleh motivasi yang mementingkan diri sendiri yang disengajakan politik di mana seorang pegawai menerima manfaat secara tersembunyi, iaitu; rasuah (Trautman, 2003).

METODOLOGI KAJIAN

Data utama dikumpulkan daripada soal selidik yang diedarkan kepada penjaja tanpa lesen di 5 kawasan kajian seperti disebut di atas yang mempunyai populasi penjaja tanpa lesen yang tinggi, iaitu sejumlah 109 orang. Namun, hanya 84 orang responden daripada 109 orang dipilih secara rawak bagi tujuan pengumpulan data. Sumber utama data diperoleh daripada sumber primer dan sekunder. Teknik pensampelan rawak bertujuan digunakan dalam pengumpulan data untuk kajian ini.

Pensampelan rawak bertujuan sesuai digunakan dalam tiga keadaan; pertama; penyelidik memilih kes unik yang mempunyai maklumat khas, kedua; penyelidik menggunakan sampel ini untuk golongan sasaran yang susah untuk dicari atau dikaji dan populasi adalah khusus dan ketiga; penyelidik berhasrat untuk mengenal pasti sesuatu kes secara terperinci bagi tujuan penyelidikan (Neuman, 2003).

Penyelidik menggunakan teknik ini kerana penyelidik berhasrat untuk mengkaji dengan terperinci perihal berkaitan dengan penguatkuasaan undang-undang ke atas penjaja tanpa lesen di kawasan pentadbiran DBKU serta menganalisis faktor-faktor penyebab penjaja tanpa lesen menjalankan kegiatan penjajaan. Selain daripada itu, kumpulan sasaran iaitu penjaja tanpa lesen agak sukar didekati memandangkan mereka merupakan penjaja randah, berjaja mengikut musim, secara sambilan dan tidak suka dijadikan bahan penyelidikan.

Data yang diperoleh melalui borang soal selidik telah dianalisis menggunakan Pakej Statistik untuk Sains Sosial (SPSS versi 23.0 untuk *Windows*). *EFA* dan *ANOVA* sehala digunakan untuk menganalisis data yang diperoleh dari borang soal selidik.

DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Kajian ini mendapati 5 faktor utama yang menyumbang kepada mengapa aktiviti penjaja tanpa lesen terus berleluasa di kawasan pentadbiran DBKU meskipun terdapat undang-undang dan peraturan yang dikuatkuasakan oleh DBKU. Faktor-faktor tersebut ialah faktor perundangan, faktor pendorong, faktor penyediaan kemudahan kepada pelanggan, faktor ekonomi dan campur tangan politik. Faktor-faktor ini akan dibincangkan dalam perenggan-

perenggan seterusnya. Untuk menentukan kesahihan dan kebolehpercayaan item-item dalam konstrak kajian tersebut ujian *EFA* dijalankan.

i. Faktor Perundangan

Aktiviti penjajaan di semua PBT di negeri Sarawak dikawal melalui kuasa induk yang diperuntukan di bawah Ordinan Pihak Berkuasa Tempatan 1996 di mana setiap PBT boleh dari semasa ke semasa menggubal, meminda dan membatalkan undang-undang kecil dalam menjalankan peruntukan di bawah Ordinan tersebut. Setiap PBT tersebut mempunyai undang-undang kecil yang berbeza dalam pengurusan aktiviti penjajaan dan penguatkuasaan undang-undang. Misalnya, DBKU mengguna pakai Undang-undang Kecil Pihak Berkuasa Tempatan (Kebersihan), 1999, Ordinan Perlindungan Kesihatan Awam, 1999, Undang-undang Kecil Dewan Bandaraya Kuching Utara (Penjaja) 2005 dalam mengawal aktiviti penjajaan.

Faktor utama yang mendorong aktiviti penjajaan tanpa lesen terus beroperasi adalah faktor perundangan walaupun pelbagai langkah telah diambil untuk membendung kegiatan tersebut. Bagi pemboleh ubah faktor perundangan, keputusan ujian kebolehpercayaan menunjukkan nilai kebolehpercayaan *Cronbach's Alpha* adalah 0.758 untuk item kajian. Manakala analisis ujian *EFA*, menunjukkan nilai *Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)* untuk kecukupan pensampelan adalah pada 0.659, membuktikan kecukupan pensampelan adalah lebih tinggi daripada 0.5 yang membolehkan kepuasan analisis faktor dapat diterima. Seterusnya, *Bartlett's Sphericity Test* mendapati nilai signifikan (*p*) adalah pada 0.000 yang mengukuhkan kebolehpercayaan instrumen kajian ini. Nilai min keseluruhan adalah pada 3.148 dengan sisihan piawai pada 1.134.

Berdasarkan kajian yang telah dijalankan sepertimana yang ditunjukkan dalam Jadual 1, nilai min terendah telah dicatatkan oleh kenyataan dari item 6 iaitu 'Saya setuju tindakan penguatkuasaan diambil ke atas saya', pada 1.70 dan sisihan piawai pada 0.818. Terdapat 82 peratus responden sangat tidak setuju dan tidak setuju, manakala 16 peratus adalah tidak pasti dengan item tersebut. Ini menjelaskan bahawa walaupun penjaja tanpa lesen mengetahui dan memahami berjaja tanpa lesen adalah satu kesalahan dalam kawasan DBKU, namun mereka tidak sanggup berhadapan dengan tindakan undang-undang. Responden juga memahami jika tindakan undang-undang diambil ia akan melibatkan masa dan bebanan kewangan. Oleh yang demikian, mereka cuba sedaya upaya mengelak daripada dikenakan tindakan undang-undang oleh DBKU dengan berpindah dari satu tempat ke tempat lain untuk meneruskan aktiviti penjajaan mereka atau berhenti beroperasi buat sementara waktu sehingga tindakan penguatkuasaan dihentikan.

Berbanding dengan nilai min tertinggi pada 3.89 dan sisihan piawai pada 0.97 telah dicatatkan oleh kenyataan dari item 5 iaitu 'Pegawai penguat kuasa DBKU menjalankan penguatkuasaan berlandaskan undang-undang dan peraturan', menunjukkan 52 peratus responden bersetuju dan 25 peratus lagi sangat setuju dengan item tersebut. Responden mengakui pegawai penguat kuasa DBKU terlatih, berpengalaman luas dan bertindak mengikut undang-undang dengan mengamalkan unsur-unsur berkompromi. Peratusan positif yang tinggi untuk item tersebut juga didorong oleh persepsi responden sendiri yang memahami dan mengetahui kegiatan mereka berjaja di kawasan larangan DBKU adalah satu kesalahan.

Jadual 1: Persepsi Penjaja Tanpa Lesen terhadap Faktor Perundangan

Bil.	Item	Min	Sisihan Piawaian	Sangat Tidak Setuju (%)	Tidak Setuju (%)	Tidak Pasti (%)	Setuju (%)	Sangat Setuju (%)
1.	Saya tahu ada undang-undang dan peraturan tentang penjajaan.	3.18	1.424	22.6	11.9	3.6	48.8	13.1
2.	DBKU ada memberi taklimat tentang kesalahan berjaja di tepi/bahu/ rizab jalan/lorong-lorong.	3.23	1.155	8.3	22.6	16.7	42.9	9.5
3.	DBKU ada mempamer notis larangan berjaja di tepi/bahu/ rizab jalan dan lorong-lorong.	3.48	1.167	7.1	17.9	10.7	48.8	15.5
4.	Saya pernah menerima notis kompaun daripada pegawai penguatkuasa DBKU.	2.87	1.315	22.6	15.5	23.8	28.6	9.5
Bil.	Item	Min	Sisihan Piawaian	Sangat Tidak Setuju (%)	Tidak Setuju (%)	Tidak Pasti (%)	Setuju (%)	Sangat Setuju (%)
5.	Pegawai penguat kuasa DBKU menjalankan penguatkuasaan berlandaskan undang-undang dan peraturan.	3.89	0.97	3.6	6.0	13.1	52.4	25.0
6.	Saya setuju tindakan penguatkuasaan diambil ke atas saya.	1.7	0.818	50.0	32.1	15.5	2.4	0.0
7.	Tindakan penguatkuasaan tegas.	3.33	1.112	2.4	27.4	20.2	34.5	15.5
8.	Tindakan penguatkuasaan berkesan.	3.51	1.114	3.6	16.7	26.2	32.1	21.4

ii. *Faktor Pendorong Berjaja Tanpa Lesen*

Untuk membolehkan ubah faktor pendorong berjaja tanpa lesen, keputusan ujian kebolehppercayaan menunjukkan nilai kebolehppercayaan *Cronbach's Alpha* adalah 0.73 untuk item kajian. Ujian *EFA*, menunjukkan nilai *KMO* untuk kecukupan pensampelan adalah pada 0.629 manakala *Bartlett's Sphericity Test* mendapati nilai signifikan (*p*) adalah pada 0.000. Berdasarkan Jadual 2, nilai min keseluruhan yang direkodkan adalah 3.169 dengan sisihan piawai pada 1.241, iaitu cenderung ke arah positif. Nilai min tertinggi dicatatkan untuk item 9 iaitu 'Saya tahu berjaja di tepi/bahu/rizab jalan/lorong-lorong adalah salah', pada 3.76 dengan sisihan piawai pada 1.115, dengan 75 peratus memberi maklum balas yang positif. Majoriti responden bersetuju bahawa mereka mengetahui perbuatan berjaja di tempat larangan DBKU ialah satu kesalahan, namun mereka meneruskan kerana terdapat permintaan demi mencari rezeki. Hanya 17 peratus mengakui bahawa berjaja tanpa lesen di kawasan larangan bukan menjadi kesalahan, baki sebanyak 8 peratus pula menyatakan mereka tidak pasti.

Nilai min terendah adalah pada 2.44 untuk item 6 iaitu 'Saya pernah memohon lesen niaga daripada DBKU tetapi ditolak', memperoleh maklum balas yang negatif, iaitu sebanyak 31 peratus tidak bersetuju dan 27 peratus lagi sangat tidak setuju. Hanya 24 peratus responden sahaja beranggapan bahawa permohonan lesen mereka ditolak disebabkan beberapa faktor tertentu seperti kawasan berjaja yang tidak sesuai, tidak mempunyai Sijil Pengendalian Makanan dan Minuman yang ditetapkan oleh DBKU manakala sebahagian besar penjaja tidak pernah memohon lesen berjaja adalah disebabkan pendidikan yang rendah dan tidak mengetahui keperluan peruntukan undang-undang DBKU.

Jadual 2: Faktor Pendorong Berjaja Tanpa Lesen

Bil.	Item	Min	Sisihan Piawaian	Sangat Tidak Setuju (%)	Tidak Setuju (%)	Tidak Pasti (%)	Setuju (%)	Sangat Setuju (%)
1.	Saya tahu perlunya memohon lesen niaga daripada DBKU.	3.70	1.24	9.5	8.3	13.1	40.5	28.6
2.	Saya tidak berhasrat untuk memohon lesen niaga daripada DBKU.	2.84	1.236	14.3	26.2	20.2	29.8	9.5
3.	Saya tahu cara memohon lesen niaga daripada DBKU.	3.11	1.222	14.3	15.5	26.2	33.3	10.7
4.	Saya mampu membayar lesen niaga kepada DBKU.	2.92	1.244	11.9	33.3	17.9	25.0	11.9
5.	DBKU ada mengadakan program kesedaran tentang kesalahan berjaja di tepi/bahu/ rizab jalan/lorong-lorong.	3.11	1.232	16.7	9.5	31.0	32.1	10.7
Bil.	Item	Min	Sisihan Piawaian	Sangat Tidak Setuju (%)	Tidak Setuju (%)	Tidak Pasti (%)	Setuju (%)	Sangat Setuju (%)
6.	Saya pernah memohon lesen niaga daripada DBKU tetapi ditolak.	2.44	1.236	27.4	31.0	17.9	17.9	6.0
7.	Saya faham cara memohon lesen niaga daripada DBKU.	3.11	1.213	13.1	19.0	21.4	36.9	9.5
8.	Syarat-syarat untuk memperoleh lesen niaga daripada DBKU sukar.	3.17	1.17	7.1	25.0	26.2	27.4	14.3
9.	Saya tahu berjaja di tepi/bahu/rizab jalan/lorong-lorong adalah salah.	3.76	1.115	6.0	10.7	8.3	51.2	23.8
10.	DBKU ada menyediakan tempat yang sesuai untuk saya berjaja.	3.31	1.472	21.4	7.1	15.5	31.0	25.0
11.	DBKU membiarkan saya berjaja di tepi/bahu/rizab jalan/ lorong-lorong tanpa mengambil tindakan penguatkuasaan.	3.29	1.276	3.6	35.7	13.1	23.8	23.8

iii. *Penyediaan Kemudahan Kepada Pelanggan*

Faktor seterusnya adalah penyediaan kemudahan kepada pelanggan seperti lokasi yang berdekatan dengan tempat tinggal, waktu operasi yang tidak terhad, banyak pilihan serta mudah diakses oleh pelanggan. Penjaja disifatkan sebagai agen yang cekap serta efisien dalam pengedaran barangan dan perkhidmatan melalui hubungan mereka dengan sektor formal. Penjaja membantu untuk menurunkan kos sara hidup masyarakat bandar dengan menyediakan makanan, minuman serta barang keperluan harian pada harga mampu milik, murah dan memenuhi pelbagai citarasa pelanggan (Norhaslina Hassan, 2003).

Untuk pemboleh ubah penyediaan kemudahan kepada pelanggan, keputusan ujian kebolehpercayaan menunjukkan nilai kebolehpercayaan *Cronbach's Alpha* adalah 0.764 untuk item kajian manakala ujian *EFA*, menunjukkan nilai *KMO* untuk kecukupan pensampelan adalah pada 0.617. Seterusnya, *Bartlett's Sphericity Test* mendapati nilai signifikan (*p*) adalah pada 0.000.

Hasil daripada kajian seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 3, item 1 'Pelanggan mudah untuk membeli makanan atau minuman yang dijual di tepi/bahu/ rizab jalan/lorong-lorong dan tempat letak kereta' mencatatkan min tertinggi iaitu 4.60 dan sisihan piawai 0.562.

Ini menunjukkan bahawa responden berpendapat kewujudan penjaja tanpa lesen di bahu, tepi, rizab, lorong-lorong dan tempat parkir banyak memberi kemudahan dan manfaat kepada pelanggan. Memandangkan terdapat permintaan yang tinggi daripada pelanggan, penjaja tanpa lesen tidak peduli sama ada mereka perlu memohon lesen atau sebaliknya daripada DBKU. Kehadiran penjaja tanpa lesen yang sentiasa ada di bahu, tepi, rizab jalan, tempat parkir atau lorong-lorong menyebabkan pelanggan cenderung untuk membeli secara berulang kali daripada penjaja kerana mudah untuk mereka berbuat demikian. Namun, kehadiran pelanggan yang ramai pada satu-satu masa menyebabkan kesesakan lalu lintas kerana terdapat pelanggan yang meletakkan kenderaan di bahu-bahu jalan. Analisis secara terperinci mendapati 62 peratus responden amat setuju diikuti oleh 37 peratus setuju dengan bakinya 1 peratus adalah tidak setuju.

Lokasi berjaja di tepi/atau rizab jalan dan tempat letak kereta adalah kawasan yang strategik yang dipilih oleh penjaja tanpa lesen. Item 4 mencatat nilai min pada 4.55 dan sisihan piawai pada 0.61. Untuk item ini terdapat 61 peratus responden bersetuju dan 33 peratus pula memilih sangat setuju. Keputusan ini menunjukkan bahawa majoriti penjaja tanpa lesen berpendapat lokasi mereka berjaja tanpa lesen sekarang adalah strategik. Lokasi yang strategik mempunyai perkaitan dengan item memudahkan pelanggan membeli barangan jualan.

Jadual 3: Penyediaan Kemudahan kepada Pelanggan

Bil.	Item	Min	Sisihan Piawaian	Sangat Tidak Setuju	Tidak Setuju	Tidak Pasti	Setuju	Sangat Setuju
				(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
1.	Pelanggan mudah untuk membeli makanan atau minuman yang dijual di tepi/bahu/ rizab jalan/lorong-lorong dan tempat letak kereta.	4.60	0.562	0.00	1.20	0.00	36.90	61.90
2.	Banyak sambutan daripada pelanggan apabila saya berjaja di tepi/bahu/ rizab jalan/lorong-lorong dan tempat letak kereta.	4.44	0.797	1.20	2.40	4.80	34.50	57.10
3.	Saya menjalankan aktiviti penjajaan disebabkan ada peluang untuk berjaja.	4.40	0.793	0.00	4.80	4.80	35.70	54.80
4.	Lokasi berjaja di tepi/bahu/rizab jalan/lorong-lorong dan tempat letak kereta sangat strategik.	4.55	0.609	0.00	6.00	0.00	33.30	60.70

iv. *Faktor Ekonomi*

Faktor ekonomi turut menyumbang kepada kegiatan penjaja tanpa lesen. Kegiatan penjaja tanpa lesen tidak dinafikan turut menyumbang pendapatan serta kepentingan sosio ekonomi penjaja. Pendapatan yang diperoleh digunakan untuk menyara keluarga serta perbelanjaan lain seperti pendidikan anak-anak, rawatan perubatan, bayaran kemudahan pinjaman dan sebagainya. Untuk pemboleh ubah faktor ekonomi, keputusan ujian kebolehpercayaan menunjukkan nilai kebolehpercayaan *Cronbach's Alpha* adalah 0.760 untuk item kajian. Ujian *EFA*, menunjukkan nilai *KMO* untuk kecukupan pensampelan adalah pada 0.741 dan *Bartlett's Sphericity Test* mendapati nilai signifikan (*p*) adalah pada 0.000.

Berdasarkan Jadual 4, min tertinggi dicatatkan untuk item 1 yang menyatakan 'Saya menjalankan aktiviti penjajaan untuk tambah pendapatan' pada 4.64 dengan sisihan piawai pada 0.573. Analisis lanjut mendapati 26 peratus bersetuju dan 69 peratus lagi sangat

bersetuju dengan 5 peratus tidak pasti dengan item yang diajukan. Hal ini menunjukkan bahawa majoriti penjaja menjalankan aktiviti berniaga tanpa lesen adalah untuk menambah pendapatan keluarga. Tambahan pula, terdapat penjaja yang menyara keluarga masing-masing menggunakan hasil jualan mereka, malahan ada yang mempunyai saiz keluarga yang besar dengan bilangan ahli keluarga yang ramai.

Item 4 ‘Penglibatan dari aktiviti penjajaan menampung pendapatan keluarga saya’, mencatat nilai min kedua tinggi pada 4.50. Terdapat 55 peratus responden sangat setuju dan 42 peratus setuju dengan item tersebut. Ini menjelaskan bahawa pendapatan yang diperoleh daripada aktiviti ini adalah untuk menyara keluarga. Kebergantungan keluarga kepada pendapatan yang dijanakan hasil daripada aktiviti penjajaan adalah untuk keperluan harian, pendidikan anak-anak dan sebagainya.

Min terendah pada 3.89 untuk item 3, ‘Menjalankan aktiviti penjajaan secara kecil-kecilan tidak memerlukan modal yang besar’. Terdapat 18 peratus responden tidak setuju dan 5 peratus sangat tidak setuju dengan item ini. Berbanding dengan 70 peratus responden memberi maklum balas yang positif dengan bakinya 7 peratus adalah tidak pasti dengan item yang diajukan. Ini adalah disebabkan menjalankan penjajaan tanpa lesen tidak memerlukan pendaftaran, alamat surat menyurat, buku akaun dan pelbagai dokumen lagi. Mereka dapat memulakan perniagaan dengan modal yang sedikit berdasarkan kemampuan masing-masing.

Jadual 4: Dorongan Ekonomi

Bil.	Item	Min	Sisihan Piawaian	Sangat Tidak Setuju	Tidak Setuju	Tidak Pasti	Setuju	Sangat Setuju
				(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
1.	Saya menjalankan aktiviti penjajaan untuk tambah pendapatan.	4.640	0.573	0.00	0.00	4.80	26.20	69.00
2.	Saya menjalankan aktiviti penjajaan sebab saya tidak ada kerja.	4.080	1.111	1.20	14.30	7.10	29.80	47.60
3.	Menjalankan aktiviti penjajaan secara kecil-kecilan tidak memerlukan modal yang besar.	3.890	1.299	4.80	17.90	7.10	23.80	46.40
4.	Penglibatan dari aktiviti penjajaan menampung pendapatan keluarga saya.	4.500	0.611	0.00	1.20	2.40	41.70	54.80
5.	Hasil yang diperolehi daripada hasil jualan penjajaan dapat disimpan untuk keperluan masa depan.	4.260	0.893	1.20	6.00	4.80	41.70	46.40

v. *Campur Tangan Politik*

Untuk pemboleh ubah campur tangan politik, keputusan ujian kebolehpercayaan menunjukkan nilai kebolehpercayaan *Cronbach's Alpha* adalah 0.770 untuk keseluruhan item kajian. Ujian *EFA* menunjukkan nilai *KMO* adalah pada 0.716 manakala *Bartlett's Sphericity Test* mendapati nilai signifikan (p) adalah pada 0.000.

Campur tangan ahli politik mempunyai pengaruh secara langsung atau tidak langsung terhadap penjaja tanpa lesen. Berdasarkan Jadual 5, min yang terendah pada item 5 iaitu 2.82 dengan sisihan piawai pada 1.19, ‘Ahli Dewan Undangan Negeri/Ahli Parlimen turun padang berjumpa dengan penjaja tanpa lesen’. Terdapat 11 peratus responden tidak setuju dan 23 peratus sangat tidak setuju. Analisis lanjut mendapati maklum balas yang negatif adalah berdasarkan pengalaman responden yang tidak pernah berjumpa dengan ahli politik di tempat berjaja. Ini disebabkan ahli politik tidak secara langsung turun berjumpa

dengan penjaja tanpa lesen. Peranan ahli politik adalah untuk merancang dan mencari dana untuk membina tapak jualan khas untuk para penjaja dan diserahkan kepada DBKU untuk pengurusan. Oleh yang demikian, kehadiran ahli politik di kawasan jualan adalah amat jarang.

Item 1, 'Saya mengadu kepada Ahli Dewan Undangan Negeri/Ahli Parlimen jika diambil tindakan oleh DBKU' mencatatkan nilai min kedua terendah pada 2.83. Terdapat 43 peratus responden memberi maklum balas yang negatif berbanding dengan 20 peratus memberi maklum balas yang positif, manakala 27 peratus menyatakan mereka tidak pasti. Hasil analisis ini sekali lagi menunjukkan kebanyakan responden tidak bergantung kepada campur tangan ahli politik jika mereka dikenakan tindakan oleh DBKU. Pada asasnya, para penjaja tanpa lesen mengetahui bahawa kegiatan mereka berjaja di kawasan larangan DBKU adalah satu kesalahan.

Jadual 5: Campur Tangan Politik

Bil.	Item	Min	Sisihan Piawaian	Sangat Tidak Setuju (%)	Tidak Setuju (%)	Tidak Pasti (%)	Setuju (%)	Sangat Setuju (%)
1.	Saya mengadu kepada Ahli Dewan Undangan Negeri/Ahli Parlimen jika diambil tindakan oleh DBKU.	2.83	1.325	19.00	23.80	27.40	14.30	15.50
2.	Ahli Dewan Undangan Negeri/Ahli Parlimen dapat menyelesaikan masalah yang saya hadapi.	2.90	1.082	13.10	17.90	40.50	22.60	6.00
3.	Ahli Dewan Undangan Negeri/Ahli Parlimen prihatin berkaitan masalah berhubung aktiviti penjajaan di kawasan ini.	2.95	1.181	14.30	19.00	33.30	23.80	9.50
4.	Saya meneruskan aktiviti penjajaan walaupun tindakan penguatkuasaan diambil kerana Ahli Dewan Undangan Negeri/ Ahli Parlimen sentiasa melindungi saya.	2.95	1.289	15.50	22.60	28.60	17.90	15.50
5.	Ahli Dewan Undangan Negeri/Ahli Parlimen turun padang berjumpa dengan penjaja tanpa lesen.	2.82	1.194	22.60	10.70	31.00	33.30	2.40
6.	Ahli Dewan Undangan Negeri/Ahli Parlimen selalu menimbulkan isu penjaja tanpa lesen melalui media massa.	3.05	1.029	11.90	10.70	41.70	32.10	3.60
7.	Campur tangan politik tidak menimbulkan konflik antara Ahli Dewan Undangan Negeri/Ahli Parlimen dengan DBKU.	3.45	.987	2.40	9.50	47.60	21.40	19.00
8.	Aduan saya dipedulikan oleh Ahli Dewan Undangan Negeri/Ahli Parlimen.	3.13	1.220	11.90	17.90	29.80	26.20	14.30

KEPUTUSAN UJIAN HIPOTESIS

H01: Tidak terdapat hubungan yang signifikan antara latar belakang responden dalam kalangan penjaja tanpa lesen dengan faktor penyumbang penjajaan tanpa lesen.

Jadual 6 menunjukkan hasil analisis Kolerasi *Pearson* antara latar belakang dalam kalangan penjaja tanpa lesen dengan faktor penyumbang aktiviti penjajaan. Faktor perundangan mempunyai hubungan yang signifikan secara positif dengan akademik [$r=0.269$, $p=0.013$] dan dengan pendapatan hasil penjajaan [$r=0.443$, $p=0.000$] manakala faktor pendorong mempunyai hubungan yang signifikan dengan pendapatan hasil penjajaan [$r=0.234$, $p=0.033$].

Semakin banyak hasil pendapatan yang diperoleh daripada berjaja, maka semakin positif maklum balas yang diterima daripada penjaja tanpa lesen. Ini bermaksud faktor pendapatan yang diperoleh daripada aktiviti berjaja tanpa lesen mendorong mereka terus berjaja walaupun mengetahui ia bercanggah dengan undang-undang DBKU.

Seterusnya faktor kemudahan untuk pelanggan mempunyai hubungan yang signifikan dengan pendapatan yang diperoleh hasil daripada aktiviti berjaja [$r=0.272$, $p=0.012$]. Ini membuktikan bahawa dengan adanya kemudahan untuk pelanggan maka terdapat potensi untuk barang-barang jualan mereka laris dijual sekali gus menyumbang kepada penjana pendapatan kepada penjaja. Oleh itu, semakin baik kemudahan yang disediakan untuk pelanggan maka semakin tinggi hasil pendapatan yang diperoleh.

Ketidakstabilan ekonomi adalah antara faktor utama yang mendorong penjaja tanpa lesen masih meneruskan aktiviti mereka walaupun mereka mengetahui berjaja tanpa lesen salah di sisi undang-undang. Penjaja tanpa lesen tetap juga meneruskan penajaan mereka walaupun telah diberi amaran secara lisan ataupun telah dikompoun. Berbanding dengan faktor-faktor lain, faktor ekonomi mempunyai nilai *Pearson Correlation* yang tertinggi iaitu $r=0.515$ dengan $p<0.05$ pada 99 peratus darjah kebebasan dengan komponen pendapatan yang dijanakan hasil perniagaan tersebut. Nilai *Pearson Correlation* yang tinggi membuktikan bahawa faktor ekonomi dan pendapatan bergerak sejajar, iaitu dorongan ekonomi untuk menjana pendapatan penjaja. Akhir sekali, faktor campur tangan politik tidak mempunyai hubungan yang signifikan dengan latar belakang yang berbeza. Ia menjelaskan persepsi terhadap faktor campur tangan politik tidak dipengaruhi oleh latar belakang yang berbeza, misalnya perbezaan tahap pendidikan dalam kalangan penjaja tanpa lesen tidak mempengaruhi pendapat mereka tentang campur tangan politik untuk penguatkuasaan undang-undang di kawasan pentadbiran DBKU.

Jadual 6: Ujian Korelasi Pearson antara Latar Belakang PenjajaTanpa Lesen dengan Faktor Penyumbang Aktiviti Penajaan

Latar Belakang		Perundangan	Pendorong	Kemudahan	Ekonomi	Politik
Jantina	<i>Pearson Correlation</i>	0.109	0.099	0.032	0.084	0.027
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0.323	0.370	0.776	0.448	0.805
	<i>N</i>	84	84	84	84	84
Kategori Umur	<i>Pearson Correlation</i>	0.082	0.023	0.182	0.032	0.025
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0.460	0.833	0.098	0.774	0.819
	<i>N</i>	84	84	84	84	84
Status Perkahwinan	<i>Pearson Correlation</i>	0.107	0.011	0.037	0.022	0.039
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0.333	0.922	0.736	0.842	0.723
	<i>N</i>	84	84	84	84	84
Bilangan Tanggungan	<i>Pearson Correlation</i>	0.028	0.075	0.063	0.044	0.049
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0.804	0.500	0.571	0.689	0.655
	<i>N</i>	84	84	84	84	84
Kelayakan Akademik	<i>Pearson Correlation</i>	0.269*	0.237*	0.024	0.121	0.085
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0.013	0.030	0.830	0.271	0.441
	<i>N</i>	84	84	84	84	84
Waktu Berniaga	<i>Pearson Correlation</i>	0.061	0.005	0.185	0.153	0.184

	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0.582	0.962	0.091	0.164	0.094
	<i>N</i>	84	84	84	84	84
Pendapatan Hasil Berniaga	<i>Pearson Correlation</i>	0.443**	0.234*	0.272*	0.515**	0.117
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0.000	0.033	0.012	0.000	0.289
	<i>N</i>	84	84	84	84	84

Nota : * Signifikan pada 95% darjah kebebasan
** Signifikan pada 99% darjah kebebasan

HASIL ANALISIS ANOVA SEHALA

H02 : Tidak terdapat perbezaan yang signifikan antara keberkesanan sikap pegawai penguat kuasa DBKU dengan faktor-faktor aktiviti penjajaan tanpa lesen.

Jadual 7 menunjukkan hasil analisis ANOVA sehalu antara keberkesanan sikap pegawai penguat kuasa DBKU dengan faktor-faktor aktiviti penjajaan tanpa lesen di kawasan DBKU. Statistik menunjukkan tidak terdapat perbezaan yang signifikan antara pemboleh ubah berkenaan. Ia dibuktikan dengan nilai signifikan [$p > 0.05$] adalah lebih besar daripada 0.05 iaitu pada 95 peratus tahap keyakinan. Ini menjelaskan bahawa persepsi terhadap sikap pegawai penguat kuasa DBKU tidak mempengaruhi persepsi terhadap faktor-faktor aktiviti penjajaan tanpa lesen. Perubahan persepsi sikap DBKU tidak menyebabkan perubahan yang besar kepada faktor-faktor aktiviti penjajaan tanpa lesen di kawasan DBKU.

Jadual 7: Ujian ANOVA sehalu antara Keberkesanan Sikap Pegawai Penguat Kuasa dengan Faktor-faktor Aktiviti Penjajaan Tanpa Lesen

Latar Belakang		<i>Sum of Squares</i>	<i>df</i>	<i>Mean Square</i>	<i>F</i>	<i>Sig.</i>
Faktor Perundangan	<i>Between Groups</i>	2.234	2	1.117	2.533	0.086
	<i>Within Groups</i>	35.718	81	0.441		
	<i>Total</i>	37.952	83			
Faktor Pendorong	<i>Between Groups</i>	0.356	2	0.178	0.452	0.638
	<i>Within Groups</i>	31.930	81	0.394		
	<i>Total</i>	32.286	83			
Kemudahan Kepada Pelanggan	<i>Between Groups</i>	1.357	2	0.679	2.368	0.100
	<i>Within Groups</i>	23.214	81	0.287		
	<i>Total</i>	24.571	83			
Faktor Ekonomi	<i>Between Groups</i>	2.183	2	1.092	2.561	0.083
	<i>Within Groups</i>	34.519	81	0.426		
	<i>Total</i>	36.702	83			
Campur Tangan Politik	<i>Between groups</i>	0.380	2	0.190	0.393	0.677
	<i>Within Groups</i>	39.191	81	0.484		
	<i>Total</i>	39.571	83			

KESIMPULAN

Terdapat 5 faktor utama yang mendorong wujudnya penjaja tanpa lesen yang beleluasa di kawasan pentadbiran DBKU, iaitu faktor perundangan, faktor pendorong berjaja, penyediaan kemudahan kepada pelanggan, faktor ekonomi dan campur tangan politik. Faktor lain adalah seperti keupayaan penguatkuasaan oleh anggota penguat kuasa DBKU dalam menangani masalah penjaja tanpa lesen.

Hipotesis diuji menggunakan Ujian Pekali Korelasi untuk mengkaji kekuatan hubungan antara pemboleh ubah-pemboleh ubah kajian manakala *ANOVA* sehala pula digunakan untuk menilai perbezaan min yang wujud antara pemboleh ubah-pemboleh ubah tersebut.

Analisis kajian mendapati aktiviti penjajaan tanpa lesen masih berterusan disebabkan faktor-faktor seperti faktor perundangan, faktor pendorong berjaja tanpa lesen, penyediaan kemudahan kepada pelanggan, faktor ekonomi dan campur tangan politik meskipun wujud undang-undang dan peraturan DBKU. Responden berpendapat faktor perundangan seperti tindakan penguatkuasaan yang diambil terhadap penjaja tanpa lesen adalah wajar, kerana kegiatan berjaja di tepi, bahu, rizab jalan dan lorong-lorong adalah salah di sisi undang-undang kerajaan tempatan. Penguatkuasaan yang diambil oleh pegawai penguat kuasa DBKU adalah mengikut peraturan dan Prosedur Operasi Standard DBKU. Tindakan penguatkuasaan DBKU dilihat berkesan dengan penutupan beberapa kawasan berjaja tanpa lesen.

Faktor pendorong seterusnya adalah menyediakan kemudahan kepada pelanggan untuk mendapatkan keperluan harian. Lokasi yang strategik dan waktu operasi tanpa had memudahkan orang ramai mendapatkan keperluan harian mereka walaupun harga barang-barang keperluan yang ditawarkan adalah tidak jauh berbeza dengan penjaja berlesen atau pasar raya. Sambutan daripada pelanggan dan peluang berjaja ini mendorong aktiviti berjaja tanpa lesen berterusan. Situasi ini dipengaruhi lagi oleh faktor ekonomi iaitu dengan modal yang minimum untuk memulakan penjajaan, namun tetap mendapat pulangan kewangan untuk menambah pendapatan keluarga. Campur tangan ahli politik adalah secara tidak langsung berperanan sebagai medium untuk penjaja tanpa lesen dengan pihak DBKU berkomunikasi serta menyatakan kemahuan dan kekurangan yang dikehendaki oleh penjaja dalam membantu mereka untuk mendapat kawasan tapak berjaja yang sah serta dilengkapi kemudahan asas.

Hasil analisis korelasi antara latar belakang dalam kalangan penjaja tanpa lesen dengan 5 faktor aktiviti penjajaan tanpa lesen mendapati faktor perundangan mempunyai hubungan yang signifikan secara positif dengan akademik dan dengan pendapatan hasil penjajaan. Komponen-komponen lain dalam latar belakang responden tidak mempunyai hubungan yang signifikan dengan faktor perundangan, nilai signifikan yang direkodkan adalah lebih besar daripada 0.05 pada 95 peratus darjah kebebasan.

Manakala hasil analisis *ANOVA* sehala antara keberkesanan sikap pegawai penguat kuasa DBKU dengan faktor-faktor aktiviti penjajaan tanpa lesen di kawasan DBKU menunjukkan tidak terdapat perbezaan yang signifikan antara pemboleh ubah berkenaan. Ini menjelaskan bahawa persepsi terhadap sikap pegawai penguat kuasa DBKU tidak mempengaruhi persepsi terhadap faktor-faktor aktiviti penjajaan tanpa lesen. Perubahan persepsi sikap DBKU tidak menyebabkan perubahan yang besar kepada faktor-faktor aktiviti penjajaan tanpa lesen di kawasan DBKU.

RUJUKAN

- Bhowmik, S. (2005). *Economic and Political Weekly: Street Vendors in Asia. A Review. May 28-June 4, 2005.*
- Borneo Post, (2011). *DBKU nafi bertindak kasar*, <https://anak-kenyah.blogspot.my/2011/01>
- DBKU, (2017). *Senarai Data Penjaja Tanpa Lesen, Bahagian Penguat Kuasa DBKU, Kuching, Sarawak.*
- DBKU, (2013). *Kuching City CBS Enhancement Plan 2013, Kuching, Sarawak.*
- James, H.S. 2002. *When is a bribe a bribe? Teaching a workable definition of bribery. Teaching Business Ethics. 6 (2) : 199-217.*
- Ibrahim Stapa, (2002). *Pembangunan Sektor Ekonomi Informal Bandar: Kajian Tentang Penjaja dan Penjajaan di KL. Tesis Ijazah Doktor Falsafah, UM, 2002.*
- Indira, D. (2014). *A Study on the Organisation of Street Hawking Business. International Journal of Management and Commerce Innovations ISSN 2348-7585 (Online), Vol. 2, Issue 1, pp 280-288. Month :L April 2014- September 2014.*
- Jabatan Kerajaan Tempatan, (1995). *Peranan PBT Terhadap Pembangunan Penjaja. Kertas Kerja Konvensyen Penjaja 1995, 1 Dis, Hotel Dynasty, Kuala Lumpur, Malaysia.*
- Mohd Hazim Mokhtar, (1979). *Aktiviti Retail. Penyertaan Bumiputera Dalam Bidang Perniagaan di Bandar Seremban: Saiz, Pola dan Kedudukan. Latihan Iilmiah. Jabatan Geografi, UKM, Bangi.*
- Njaya, T. (2014). *Nature, Operations and Socio-Economic Features of Street Food Entrepreneurs of Harare, Zimbabwe: IOSR Journal of Humanities and Social Science, 19(4): 49-58. Available from <http://www.iosrjournals.org/iosr-jhss/papers/Vol19-issue4/Version-3/H019434958.pdf>*
- Nor Aini Idris, (2003). *Kemiskinan Bandar dan Sektor tidak Formal di Malaysia. Penerbit: Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Malaysia.*
- Norhaslina Hassan, (2003). *Accomodating the Street Hawkers in Kuala Lumpur, 39th ISoCaRP*
- Scott, J., Gilliard, D., Scott, R, 2002. *Eliminating bribery as a transnational marketing strategy. International Journal of Commerce and Management. 12 (1) ; 17 mukasurat.*
- Trautman, N. (2003). *Stopping Political Interference; Law & Order. October 2003;51,10; Education Collection pg. 104.*
- Utusan Online, (2008). *Penjaja Haram Kuasai Bahu Jalan Hingga Sesak. Arkib: Sabah & Sarawak, 10/10/2008; [www. Utusan.com.my](http://www.Utusan.com.my) [layari pada 2/10/17].*
- Utusan Sarawak, (2005). *DBKU to Weed out Unlicensed Hawkers. 19 April, 2005.*
- Zafarullah, H. & Siddique, N.A. (2001). *Dissecting Public Sector Corruption in Bangladesh: Issues and Problems of Control. Public Organisation Review. 1(4):465-486.*
- Zaiton Mohd Nor, (1982). *Penyertaan Bumiputera Dalam Bidang Perdagangan Di Kajang. Latihan Iilmiah. Jabatan Geografi, UKM, Bangi.*

MAKLUMAT PENULIS

JENIRI AMIR

Pensyarah Kanan (Mantan)
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Malaysia Sarawak
jamir@unimas.my

AHI SAROK

Pensyarah Kanan

Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan

Universiti Malaysia Sarawak

sahi@unimas.my

AJING KARTINI MOHAMAD RAMLEE

Pelajar Sarjana Kajian Sains Politik

Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan

Universiti Malaysia Sarawak

tinialfian@gmail.com